

УДК 343.123

APPLICATION OF THE AGREEMENT ON COMPLAINTS AS A MEDICINAL PROCEDURE FOR FIXING CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE FORM OF PRIVATE APPOINTMENT

УКЛАДЕННЯ УГОДИ ПРО ПРИМИРЕННЯ ЯК ЗАСІБ СПРОЩЕННЯ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ФОРМІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ

Kuzmenko V. M. / Кузьменко В. М.

Pimenova A. Yu. / Піменова А. Ю.

Odessa National Maritime University, Odessa, Mechnikova 34, 65029

Одесский национальный морской университет, Одесса, ул.Мечникова 34, 65029

Анотація. В статті розглянуто питання, пов'язані з особливостями кримінального провадження у формі приватного обвинувачення, висвітлено характеристику кримінального провадження у формі приватного обвинувачення у кримінальному процесі; розглянуто класифікацію кримінальних правопорушень, що розслідуються у формі приватного обвинувачення, особливості початку та закінчення кримінального провадження у формі приватного обвинувачення; досліджено порядок укладання угоди про примирення у кримінальних провадженнях у формі приватного обвинувачення.

Ключові слова: кримінальне провадження, приватне обвинувачення, потерпілий, угода про примирення, приватний інтерес, кримінальна процесуальна діяльність

Вступ. Для кримінального судочинства суттєве значення мають соціальні інтереси, які можна диференціювати на публічні і приватні. Приватні інтереси, залежно від їх правового значення, можуть бути законними та протиправними, які разом з тим мають правове значення для правового регулювання кримінальної процесуальної діяльності.

Приватне обвинувачення, як різновид кримінальної процесуальної діяльності реалізується в рамках спеціальної правової процедури, що дозволяє приватному обвинувачеві висловити власну волю стосовно необхідності притягнення винних до кримінальної відповідальності.

Найбільш яскравим проявом можливостей приватної особи впливати на початок, розвиток та завершення правовідносин у сфері кримінального судочинства є інститут приватного обвинувачення.

Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р. [1] істотно реформував провадження, ініціація та рух якого залежить від волевиявлення особи, яка постраждала від вчиненого кримінального правопорушення.

Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення регулюється главою 36 КПК України, може розпочатися слідчим, прокурором лише на підставі заяви потерпілого щодо кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 477 КПК України.

Відмова потерпілого, його представника від обвинувачення є безумовною підставою для закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення відповідно до ч. 4 ст. 26 Кримінального кодексу України [2].

Аналізуючи провадження у формі приватного обвинувачення, С. І. Перепелиця зазначає, що «зважаючи на локальність кримінально-правового конфлікту та незначну суспільну небезпечність кримінального

правопорушення, держава, не відмовляючись від обов'язку здійснення захисту особи від кримінально караних посягань, все ж «вимикає» автоматичний режим реагування на будь-яке кримінальне правопорушення, чим в деякій мірі зменшує число розпочатих кримінальних проваджень» [3, с. 50].

На наш погляд, до числа характеристик кримінального провадження у формі приватного обвинувачення доречно віднести: законодавче закріплення особливої процедури, що дає можливість говорити про окремий вид кримінального провадження; наявність у потерпілого права розпоряджатися предметом обвинувачення; активність діяльності потерпілого по реалізації функції обвинувачення; наявність в природі інституту приватного обвинувачення матеріально-правових та процесуально-правових складових.

Обов'язковими ознаками правопорушень, щодо яких може здійснюватись провадження у формі приватного обвинувачення є наступні: 1) склад злочину має бути визначений у п. 1 ст. 477 КПК України; 2) склад злочину має бути визначений у п. 2 ст. 477 КПК України за умови, що вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого; 3) склад злочину має бути визначений у п. 3 ст. 477 КПК України за умови, що вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого, іншим близьким родичем чи членом сім'ї потерпілого, або якщо вони вчинені особою, яка щодо потерпілого була найманим працівником і завдала шкоди винятково власності потерпілого.

Процедура ініціювання кримінального провадження у формі приватного обвинувачення є тим базовим критерієм, що відрізняє вказаний процесуальний інститут і його історичні різновиди (наприклад, справи приватно-публічного обвинувачення) від протилежного інституту - проваджень у формі публічного обвинувачення.

Особливостями початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення є: заява потерпілого як привід до початку кримінального провадження; державно-владний суб'єкт, який приймає рішення про початок провадження; захист інтересів потерпілих, стан яких унеможлиблює (ускладнює) самостійне ініціювання кримінального провадження у формі приватного обвинувачення.

Відмова потерпілого від обвинувачення в провадженнях у формі приватного обвинувачення є підставою для закриття кримінального провадження як на стадії судового розгляду, так і під час досудового розслідування. У разі відмови потерпілого в провадженні приватного обвинувачення від обвинувачення за чинним КПК України державно-владному суб'єкту, уповноваженому прийняти рішення, належить з'ясувати лише добровільність позиції потерпілого, без встановлення мотивів прийнятого рішення.

З метою захисту інтересів осіб, які постраждали від кримінального правопорушення, провадження щодо яких здійснюється у формі приватного обвинувачення, але які не можуть реалізувати своє право ініціювати початок кримінального провадження у зв'язку із нестачею процесуальної дієздатності (неповнолітні, недієздатні, обмежено дієздатні) або в силу особливостей фізіологічного стану, необхідно розглянути питання щодо надання їм захисту з

боку держави, а саме: слід відновити у чинному кримінальному процесуальному законодавстві раніше існуюче правило про можливість прокурора розпочати кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення без заяви потерпілого за умови безпорадного стану останнього. Але початок кримінального провадження у формі приватного обвинувачення за ініціативою прокурора не повинен позбавляти потерпілого права у подальшому припинити таке провадження своїм вольовим рішенням.

Захист прав потерпілого являється максимально актуальним у випадках, коли прокурор відмовляється від державного обвинувачення та у кримінальних провадженнях – у формі приватного обвинувачення. Тому у разі відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення в суді постає проблема щодо нерівності прав сторін. Це надзвичайно яскраво проявляється в нерівноправності потерпілого та обвинуваченого стосовно права на отримання кваліфікованої правової допомоги. На відміну від обвинуваченого, потерпілий не забезпечений нормативно кваліфікованою правовою допомогою, яка може бути надана адвокатом [4, с. 243]. У зв'язку з цим, ми пропонуємо доповнити КПК України нормою такого змісту: «у кримінальних провадженнях у формі приватного обвинувачення право підтримувати обвинувачення в суді належить потерпілому, у разі повної або часткової відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення потерпілий має право заявляти про підтримання обвинувачення у повному обсязі самостійно. У таких випадках потерпілий має право скористатися професійною правовою допомогою, зокрема має право клопотати про надання представника його інтересів за рахунок державних коштів».

Важливою умовою приватного обвинувачення є відшкодування шкоди потерпілому. Питання відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення може здійснюватися на підставі угоди про примирення або без неї.

Запровадження інституту угоди про примирення у новітньому кримінальному процесуальному законодавстві України безумовно стало логічним кроком на шляху у євроінтеграційних процесів. Разом із тим зазначений інститут, як і будь-яка новація у сфері права, не позбавлений недоліків та спірних моментів.

По-перше, це обов'язковість угоди про примирення для прокурора. Відповідно до ч. 1 ст. 474 КПК України, якщо угоди досягнуто під час досудового розслідування, обвинувальний акт з підписаною сторонами угодою невідкладно надсилається до суду [1]. З метою недопущення направлення до суду угод про примирення, що не відповідають положенням закону, гарантування повноцінної реалізації права підозрюваного і потерпілого на укладення угоди у даному провадженні, встановлення механізмів нейтралізації можливих зловживань з боку прокурора при прийнятті рішення про передання угоди про примирення до суду, на наш погляд, доречно передбачити у кримінальному процесуальному законі наступне: прокурор, у разі невідповідності чинному законодавству укладеної підозрюваним та потерпілим угоди, виносить мотивовану постанову про відмову у складанні

обвинувального акта і переданні провадження до суду у зв'язку з укладенням угоди між сторонами. Дана постанова прокурора може бути оскаржена до слідчого судді. Відмова прокурора у складанні обвинувального акта і переданні провадження до суду у зв'язку з укладенням угоди між сторонами не перешкоджає повторному зверненню з угодою до прокурора за умови зміни її істотних умов (зокрема, тих, що не відповідають чинному законодавству).

По-друге, випадок укладання угоди про примирення з множинністю учасників на стороні потерпілого. У випадку множинності потерпілих між ними і підозрюваним укладається угода про примирення, де стороною спільно виступають усі потерпілі. Факт множинності суб'єктів на одній стороні, згідно з якою угодою стосовно різних потерпілих можуть бути закріплені різні умови щодо розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, строку та форм її відшкодування, дає можливість змоделювати ситуацію, в якій за результатами виконання засудженим угоди будуть задоволені інтереси не всіх потерпілих, якими вона була підписана. При цьому відповідно до ч. 1 ст. 476 КПК України у разі невиконання угоди про примирення потерпілий має право звернутися до суду, який затвердив таку угоду, з клопотанням про скасування вироку.

На наш погляд, з урахуванням значної кількості та різноманіття питань, які виникають у ситуації часткового виконання засудженим угоди про примирення, укладеної з кількома потерпілими, знайти спільний знаменник для запобігання усім можливим проявам конфлікту приватних інтересів не є можливим. Пропонуємо закріпити на рівні закону, що у разі скасування вироку, укладеного на підставі угоди про примирення, суд у вирокі, ухваленому за результатами подальшого судового розгляду має вирішити питання щодо майна або грошових коштів, які були передані одному чи кільком потерпілим у межах виконання скасованої угоди про примирення, наступним чином: 1) зарахувати повністю або частково як виконання майнових зобов'язань засудженого перед потерпілим, встановлених результатами розгляду цивільного позову у кримінальному провадженні; 2) зобов'язати потерпілого повернути майно або грошові кошти, що були йому передані в межах виконання скасованої угоди про примирення у випадку відмови у задоволенні цивільного позову або ухвалення виправдувального вироку у зв'язку відсутністю події кримінального правопорушення чи непричетністю обвинуваченого до вчиненого кримінального правопорушення; 3) зобов'язати потерпілого частково повернути майно або кошти, що були йому передані в межах виконання скасованої угоди про примирення, у разі якщо сума задоволеного за результатами розгляду цивільного позову є меншою ніж вартість матеріальних благ, що були передані на виконання угоди.

По-третє, укладення угоди законним представником. У випадку недосягнення учасником провадження 16-річного віку, угоду від його імені підписує законний представник, але згода неповнолітнього є обов'язковою й має бути письмово відображена в угоді. При цьому, якщо у випадку з неповнолітнім підозрюваним (обвинуваченим) віковий діапазон таких суб'єктів є чітко окресленим (зважаючи на встановлену законом нижню межу віку

кримінальної відповідальності) й становить від 14 до 16 років, то у випадку з неповнолітнім потерпілим це питання залишається відкритим. Тобто фактично закон дозволяє укладати угоду про примирення з потерпілим без встановлення нижньої вікової межі щодо останнього. Разом із тим відсутність будь-яких обмежень щодо нижньої вікової межі потерпілого допускає можливість виникнення ситуацій, коли така особа в силу свого недостатнього рівня соціопсихологічного розвитку не здатна буде усвідомити ті правовідносини, згода на встановлення яких від неї вимагається. Вважаємо, що укладення законним представником угоди про примирення у всіх випадках повинно відповідати інтересам малолітнього потерпілого (хоч останній цього й не усвідомлює).

Висновки. Таким чином, угода про примирення – це угода між потерпілим та підозрюваним (обвинуваченим), в якій названі сторони узгоджують умови відповідальності підозрюваного або обвинуваченого за умови вчинення ним дій, спрямованих на відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

В теорії кримінального процесу застосування угоди про примирення у кримінальних провадженнях у формі приватного обвинувачення сприймається виключно як позитивне явище. До числа переваг, слід віднести низку факторів, що характеризують розширення приватних начал у сфері кримінального судочинства, зокрема: встановлення можливості для активної участі сторін у формуванні рішення, що має для них суттєві наслідки; забезпечення самостійності потерпілого та правопорушника у формуванні рішення у справі, що ґрунтується на принципі самовизначення сторін. Учасникам процесу передаються повноваження у сфері пошуку, формування та прийняття рішення, що має результатом позитивний вихід із конфліктної ситуації.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 9 - 10. - Ст. 88.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 25 – 26. – Ст. 131.
3. Перепелиця С. І. Провадження у формі приватного обвинувачення: порівняльно-правове дослідження : монографія / С. І. Перепелиця. – Харків : Право, 2015. – 184 с.
4. Правова доктрина України: у 5 т. Т. 5: Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. С. Батиргареева та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. - Х.: Право, 2013. - 1240 с.

Abstract. The article deals with issues related to the peculiarities of criminal proceedings in the form of a private prosecution, describes the characterization of criminal proceedings in the form of a private prosecution in a criminal proceeding; the classification of criminal offenses investigated in the form of a private prosecution is considered; peculiarities of the beginning and

end of criminal proceedings in the form of a private prosecution; The procedure for concluding an agreement on reconciliation in criminal proceedings in the form of a private prosecution.

Key words: *criminal proceedings, private prosecution, victim, agreement on reconciliation, private interest, criminal procedural activity*

References:

1. Criminal Procedural Code of Ukraine: Law of Ukraine of 13.04.2012 № 4651-VI // Information from the Verkhovna Rada of Ukraine- 2013. - № 9 - 10. - art. 88.
2. Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine of 05.04.2001 № 2341-III // Information from the Verkhovna Rada of Ukraine – 2001. – № 25 – 26. – art. 131.
3. Perepelycia S. Procedure in the form of a private prosecution: a comparative legal study: a monograph / S. Perepelycia – Kharkiv, 2015 – 184 p.
4. The legal doctrine of Ukraine: in 5 vol. Vol. 5: Criminal science in Ukraine: state, problems and ways of development / V. Tacii, V. Borysov, V. Botyrgareieva; as a general edition V. Tacii, V. Borysov. – Kharkiv, 2013. – 1240 p.

Стаття відправлена: 15.05.2018 р.
© Кузьменко В.М., Піменова А.Ю.